

KU Leuven. (2026). *Conditions – Working, volunteering & career*.
<https://www.kuleuven.be/english/stuvo/working-volunteering-career/internships/voluntary-internship-conditions>

Securex. (2026). *Quel est le rôle du délégué à la tutelle?* Lex4You.
2026 <https://www.securex.be/fr/lex4you/employeur/themes/formation-et-stage/stage-et-apprentissage/quel-est-le-role-du-delegue-a-la-tutelle>

Syntra AB. (2026). *Mentoropleiding voor duaal leren*. Geraadpleegd
op 14 maart 2026, van <https://www.syntra-ab.be/opleidingen/mentoropleiding-voor-duaal-leren>

Steunpunt Werk. (2019). *Duaal leren: Uitdagingen en aanbevelingen voor de volgende Vlaamse Regering*. *Over.Werk: Tijdschrift van het Steunpunt Werk*, 29(1), 51–61.
https://www.steunpuntwerk.be/files/publications/OW/OW_2019_1/overwerk_2019_1_06.pdf

— 00 —

УДК 373.5:37.014:004

НАВЧАННЯ «ПОЗА ТЕРИТОРІЯМИ» У КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОЇ МОБІЛЬНОСТІ

Дар'я Вороніна-Пригодій,
науковий співробітник відділу порівняльної
педагогіки Інституту педагогіки
НАПН України,
<https://orcid.org/0000-0003-0545-1727>
e-mail: voronina.pryhodii@gmail.com

Анотація. Проаналізовано концепцію навчання «поза територіями» як важливий напрям трансформації сучасної середньої освіти та розвитку освітньої мобільності. Розкрито еволюцію поняття освітньої мобільності, її основні форми та роль цифрових технологій у забезпеченні безперервності навчання в різних освітніх середовищах. Визначено сутність навчання «поза територіями» як освітньої моделі, що передбачає можливість здобуття освіти незалежно від

географічного розташування здобувачів та освітніх інституцій. Обґрунтовано, що впровадження детериторіалізованих моделей навчання сприяє формуванню гнучкої, відкритої та стійкої освітньої системи, здатної ефективно реагувати на виклики глобалізації, міграційних процесів і цифрової трансформації освіти.

Ключові слова: навчання поза територіями; освітня мобільність; цифрове освітнє середовище; трансформація шкільної освіти; інтеграція освіти.

«CROSS-BORDER LEARNING» IN THE CONTEXT OF THE SCHOOL EDUCATION TRANSFORMATION AND THE DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL MOBILITY

*Daria Voronina-Pryhodii,
Scientific Officer of the Comparative Education
Department of the Institute of Pedagogy of the
NAES of Ukraine*

Abstract. This paper analyses the concept of cross-border learning as a key direction in the transformation of modern secondary education and the development of educational mobility. The evolution of the educational mobility concept, its main forms, and the role of digital technologies in ensuring the continuity of learning across different educational environments are explored. The essence of cross-border learning as an educational model that enables the acquisition of education regardless of the geographical location of learners and educational institutions is defined. It is argued that the introduction of deterritorialised learning models contributes to the formation of a flexible, open and sustainable educational system capable of responding effectively to the challenges of globalisation, migration processes and the digital transformation of education.

Keywords: cross-border learning; educational mobility; digital learning environment; transformation of school education; integration of education.

Актуальність реформування сучасної шкільної освіти зумовлена безпрецедентними темпами глобалізації, тотальною цифровізацією та глибокими соціальними трансформаціями. Традиційна освітня модель, що десятиліттями спиралася на класно-урочну систему та жорстку прив'язку до географічної локації, сьогодні вступає у суперечність із

запитами динамічного суспільства (Вороніна-Пригодій, 2024, pp. 45–47). У світі, де знання стають детериторіалізованими, школа трансформується з фізичного місця перебування у гнучку екосистему, здатну адаптуватися до мінливих зовнішніх умов.

Особливого значення набуває феномен освітньої мобільності, що вимагає розробки концепції навчання «поза територіями». Цей підхід передбачає легітимізацію освітніх практик, які виходять за межі територіальної організації та забезпечують безперервність навчання незалежно від фізичного розташування суб'єктів (Локшина et al., 2025, p. 76). Потреба у теоретичному обґрунтуванні таких моделей диктується не лише технологічним прогресом, а й необхідністю збереження людського капіталу в умовах міграційних процесів та глобальної нестабільності. Відтак, пошук нових науково-теоретичних підходів до реформування галузі стає стратегічним пріоритетом для забезпечення стійкості та інклюзивності національних освітніх систем (Пригодій, 2015).

У сучасному науковому дискурсі поняття освітньої мобільності (*learning mobility*) зазнало суттєвої еволюції, трансформувавшись із вузькоспеціалізованого терміна, що традиційно застосовувався переважно для опису міжнародних академічних обмінів у системі вищої освіти, у важливу характеристику розвитку сучасних освітніх систем. Сьогодні освітня мобільність дедалі частіше розглядається як складова гнучкої архітектури освіти, що забезпечує можливість здобуття навчального досвіду у різних освітніх середовищах, форматах і контекстах (Souto-Otero, 2021, pp. 375–376).

У контексті реформування загальної середньої освіти «освітня мобільність» інтерпретується не лише як фізичне переміщення здобувачів освіти між освітніми установами чи країнами, а як інтегрована здатність освітньої системи забезпечувати безперервний розвиток компетентностей учнів у різних освітніх середовищах – формальних, неформальних і цифрових. Такий підхід передбачає подолання інституційних, географічних і технологічних бар'єрів з метою забезпечення доступу до якісної освіти (Haleem et al., 2022, p. 280).

У сучасних дослідженнях освітньої політики та міжнародної освіти виокремлюють декілька основних форм освітньої мобільності, що визначають структуру сучасного освітнього простору.

1. Академічна мобільність (Knight, 2012, pp. 20–21) передбачає можливість переходу здобувача освіти між різними освітніми

програмами, закладами або освітніми системами з визнанням і перезарахуванням результатів навчання. Така мобільність забезпечує гнучкість освітніх траєкторій та сприяє інтеграції національних освітніх систем у міжнародний освітній простір.

2. Віртуальна мобільність (Haleem et al., 2022, pp. 276–277) реалізується через використання цифрових освітніх платформ, систем дистанційного навчання та онлайн-курсів. Вона дає змогу здобувачам освіти брати участь у освітньому процесі без фізичного переміщення, що суттєво розширює доступ до освітніх ресурсів і сприяє розвитку концепції «навчання без територіальних обмежень».

3. Внутрішня академічна мобільність (Західноукраїнський національний університет, n.d.) пов'язана з переміщенням учнів у межах однієї держави та передбачає адаптацію освітніх систем до потреб мобільних груп населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб. У кризових умовах освітні системи повинні забезпечувати збереження безперервності навчання та інтеграцію учнів у нові освітні середовища.

4. Міжнародна освітня мобільність (OECD, 2023, p. 220) охоплює транскордонні освітні переміщення учнів і студентів та є важливим елементом глобалізації освіти. Вона сприяє формуванню міжкультурних компетентностей, розширенню освітніх можливостей та гармонізації освітніх стандартів на міжнародному рівні.

Таким чином, освітня мобільність у сучасній школі виконує ключову функцію забезпечення доступності, гнучкості та безперервності освітнього процесу. Відокремлення місця проживання від місця навчання створює умови для формування інклюзивного освітнього середовища, у якому освітня траєкторія здобувача освіти не обмежується ресурсами конкретної території.

У сучасній педагогічній теорії навчання «поза територіями» (cross-border learning) формується як відповідь на трансформацію традиційної моделі освіти, що історично була пов'язана з конкретним фізичним освітнім простором – школою або університетом. У межах цієї концепції відбувається перехід від статичної освітньої моделі, у якій навчання жорстко прив'язане до географічного розташування закладу освіти, до гнучкої освітньої екосистеми, де освітній процес може реалізовуватися у різних фізичних і цифрових середовищах (European Commission, 2025). Такий підхід відповідає сучасним тенденціям розвитку постцифрової освіти, у межах якої навчання

дедалі більше набуває мережевого та децентралізованого характеру (Fawns, 2019, pp. 133–135).

У наукових дослідженнях наголошується, що доступ до освіти не повинен залежати виключно від фізичної присутності здобувача освіти у конкретному закладі освіти. Розвиток цифрових технологій, онлайн-платформ і гібридних освітніх моделей дає змогу забезпечити безперервність навчання навіть за умов географічної мобільності або вимушеного переміщення учнів (Радкевич et al., 2025, pp. 5–9). Особливої актуальності ця концепція набула в умовах глобальних криз, пандемії COVID-19, збройних конфліктів та масштабних міграційних процесів, коли підтримання зв'язку учня з національною освітньою системою стає важливою умовою забезпечення безперервності освітньої траєкторії (Voronina-Pryhodii & Łokszyna, 2025, pp. 169–170).

Отже, концепція навчання «поза територіями» передбачає переосмислення ролі освітнього середовища та переходу від локалізованої моделі освіти до мережевої, у якій освітні ресурси, педагогічні практики та освітні спільноти функціонують у глобальному інформаційному просторі. У такій моделі ключового значення набуває інтеграція формальної, неформальної та інформальної освіти, що дає змогу здобувачам освіти формувати індивідуальні освітні траєкторії та отримувати навчальний досвід у різних освітніх контекстах. Відповідно, освітній процес перестає бути жорстко прив'язаним до конкретної інституції або території і набуває характеристик гнучкості, відкритості та динамічності.

Важливою передумовою розвитку цієї концепції є формування цифрового освітнього середовища, що забезпечує доступ до навчальних ресурсів, освітніх платформ та комунікаційних інструментів незалежно від географічного розташування учасників освітнього процесу. Цифрові технології створюють умови для організації синхронної та асинхронної взаємодії між учителями, учнями та освітніми спільнотами, що значно розширює можливості для реалізації гнучких моделей навчання. У такому контексті освітній простір набуває рис децентралізованої мережі, де різні освітні інституції, цифрові платформи, громадські організації та професійні спільноти виступають взаємопов'язаними елементами єдиної освітньої системи.

Суттєвим аспектом концепції навчання «поза територіями» є забезпечення безперервності освіти в умовах соціальних, економічних або політичних викликів. Сучасні освітні системи повинні бути

здатними адаптуватися до ситуацій, коли здобувачі освіти змінюють місце проживання, перебувають за межами країни або навчаються у змішаних чи дистанційних форматах. У таких умовах важливим стає створення механізмів визнання результатів навчання, отриманих у різних освітніх середовищах, а також забезпечення інтеграції цих результатів у національні освітні системи.

Нормативно-правове забезпечення навчання «поза територіями» у країнах Європейського Союзу формується у межах стратегічної політики створення Європейського освітнього простору. У цьому контексті законодавчі та програмні документи ЄС поступово трансформували підходи до організації освітнього процесу: від підтримки переважно фізичної академічної мобільності до нормативного визнання цифрових, гібридних та транскордонних форм навчання. Важливим стратегічним документом, що визначає ці тенденції, є План дій з цифрової освіти на 2021–2027 роки (European Commission, n.d.), який спрямований на розвиток цифрових компетентностей, модернізацію освітньої інфраструктури та формування стійких освітніх систем, здатних функціонувати в умовах технологічних і соціальних трансформацій (Conrads et al., 2017, p. 9).

Суттєву роль у нормативному закріпленні гнучких форм організації освітнього процесу відіграє Рекомендація Ради ЄС щодо змішаного навчання для високоякісної та інклюзивної початкової та середньої освіти. У цьому документі змішане навчання розглядається як поєднання очних, дистанційних і цифрових форм освітньої діяльності, що можуть реалізовуватися у різних освітніх середовищах. Рекомендація наголошує на необхідності використання цифрових платформ, відкритих освітніх ресурсів і мережевої співпраці між закладами освіти для розширення доступу до навчання (European Commission, 2021, pp. 12–15). Таким чином, на нормативному рівні визнається можливість організації освітнього процесу за межами традиційного фізичного простору школи, що фактично створює правові передумови для реалізації концепції навчання «поза територіями».

Важливим інструментом реалізації освітньої мобільності та транскордонної співпраці виступає програма Erasmus+ на 2021–2027 роки. У межах цієї програми вперше на політичному рівні було закріплено концепцію змішаної мобільності, що поєднує фізичну мобільність із віртуальною взаємодією учасників освітнього процесу (National Erasmus+ Office in Ukraine, 2021, p. 2). Такий підхід розширює

участь у міжнародних освітніх ініціативах, надаючи можливість здобувачам освіти долучатися до освітніх програм інших країн без необхідності тривалого фізичного переміщення. У результаті формується модель навчання, у якій освітній досвід може здобуватися одночасно у різних освітніх середовищах та інституціях, що відповідає принципу детериторіалізації освітнього процесу (Cole, 2024, p. 292).

Методологічну основу для забезпечення єдності підходів до оцінювання результатів навчання в цифрових та транскордонних освітніх середовищах становить Європейська рамка цифрових компетентностей громадян DigComp 2.2. Вона визначає систему знань, умінь і ставлень, необхідних для ефективної взаємодії з цифровими технологіями, інформаційними ресурсами та онлайн-комунікаціями. Рамка DigComp забезпечує спільні орієнтири для розвитку цифрових компетентностей учнів і педагогів, що є важливою умовою ефективного функціонування освітнього процесу у цифровому та мережевому середовищі (Vuorikari et al., 2022, pp. 51–52).

Окремим напрямом нормативного розвитку є формування спільних інструментів визнання результатів навчання, отриманих у різних освітніх середовищах. З цією метою у Європейському Союзі активно розвиваються інструменти Europass (n.d.) та система мікрокваліфікацій (European Commission, 2024), які дають змогу документувати та визнавати результати навчання, здобуті у межах короткострокових курсів, онлайн-програм або освітніх проєктів, реалізованих у різних країнах. Такі механізми сприяють формуванню гнучких освітніх траєкторій та забезпечують інтеграцію результатів навчання, здобутих поза межами традиційного освітнього закладу, у національні системи кваліфікацій.

Узагальнення нормативно-правових документів Європейського Союзу дає підстави стверджувати, що сучасна освітня політика ЄС спрямована на створення відкритого та інтегрованого освітнього простору, у якому навчання може здійснюватися у різних фізичних і цифрових середовищах. Такий підхід сприяє підвищенню гнучкості освітніх систем, розвитку освітньої мобільності та забезпеченню безперервності навчання в умовах глобальних соціальних викликів, включаючи міграційні процеси, пандемії та інші кризові ситуації. У результаті формується нова модель освітнього простору, у межах якої доступ до освіти визначається не територіальними межами закладу освіти, а можливостями інтеграції у мережеве та цифрове освітнє середовище.

Проведений аналіз дає змогу констатувати, що сучасна трансформація шкільної освіти відбувається у напрямі переосмислення просторових меж освітнього процесу. Освітні системи дедалі більше відходять від традиційної моделі, в якій навчання пов'язане виключно з конкретною територією або інституцією, і переходять до організації освітнього середовища як відкритої мережевої структури. У таких умовах концепція навчання «поза територіями» постає важливим теоретичним і практичним підґрунтям модернізації загальної середньої освіти.

Дослідження показало, що розвиток освітньої мобільності є одним із ключових чинників формування нової архітектури освітнього простору. Освітня мобільність у сучасному розумінні передбачає не лише переміщення здобувачів освіти між різними закладами або країнами, а й можливість отримання навчального досвіду у різноманітних освітніх середовищах, включаючи цифрові, змішані та транскордонні формати. Це сприяє розширенню освітніх можливостей учнів, формуванню індивідуальних освітніх траєкторій та підвищенню гнучкості освітніх систем.

Важливим результатом аналізу є встановлення того, що нормативна політика ЄС поступово формує правові умови для реалізації детериторіалізованих моделей навчання. Стратегічні документи ЄС орієнтовані на розвиток цифрової інфраструктури освіти, підтримку освітньої мобільності та створення механізмів визнання результатів навчання, здобутих у різних освітніх середовищах. Це сприяє формуванню інтегрованого європейського освітнього простору, у якому освітній процес може реалізовуватися незалежно від фізичних кордонів.

Отже, концепція навчання «поза територіями» може розглядатися як один із перспективних напрямів розвитку сучасної української освіти, що забезпечує поєднання доступності, гнучкості та безперервності навчання. Її впровадження створює передумови для формування стійких освітніх систем, здатних ефективно реагувати на виклики глобалізованого світу та забезпечувати якісну освіту для різних категорій здобувачів освіти.

Список посилань

Вороніна-Пригодій, Д. (2024). Інтеграційні процеси у середній освіті країн європейського союзу: прогрес у досягненні показників Європейського освітнього простору. *Український Педагогічний журнал*, (4), 41–56. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-4-41-56>

Західноукраїнський національний університет. (n.d.). *Внутрішня академічна мобільність*. <https://www.wunu.edu.ua/internal-mobility/>

Локшина, О. І., Сисоєва, С. О., Борисенко, І. В., Вороніна-Пригодій, Д., Глушко, О. З., Джурило, А. П., Кравченко, С. М., & Шпарик, О. М. (2025). *Інтеграційні процеси у галузі освіти в Європейському Союзі: Стратегічні пріоритети, сутнісні характеристики та інноваційні практики* (О. І. Локшина, наук. ред.) [Аналітичні матеріали (препринт)]. Інститут педагогіки НАПН України. <https://doi.org/10.32405/978-966-644-804-3-2025-257>

Пригодій, М. А. (2015). Використання компаративного аналізу в дослідженнях з порівняльної педагогіки. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*, 124, 292–294. http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VchdpuP_2015_124_77.pdf

Радкевич, В. О., Пригодій, М. А., Лупаренко, Л. А., Кравець, С. Г, Герлянд, Т.М. & Кручек, В.А. (2025). *Цифрова трансформація освіти: штучний інтелект в сучасному освітньому просторі: Інформаційно-аналітичні матеріали до загальних зборів НАПН України*. ІПО НАПН України. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/746629>

Cole, D. R. (2024). Anti-Oedipus in the Anthropocene: Education and the deterritorializing machine. *Educational Philosophy and Theory*, 56(3), 285–297. <https://doi.org/10.1080/00131857.2022.2129006>

Conrads, J., Rasmussen, M., Winters, N., Geniet, A., & Langer, L. (2017). *Digital education policies in Europe and beyond: Key design principles for more effective policies* (C. Redecker, P. Kamylyis, M. Vacigalupo, & Y. Punie, Eds.). Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2760/462941>

Europass. (n.d.). *Профіль Europass*. <https://europass.europa.eu/uk/instrumenty-europass/profil-europass>

European Commission. (2021). *Commission staff working document accompanying the document proposal for a Council recommendation on blended learning for high quality and inclusive primary and secondary education* (SWD(2021) 219 final). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52021SC0219>

European Commission. (2024). *A European approach to micro-credentials*. European education area. <https://education.ec.europa.eu/education-levels/higher-education/micro-credentials>

European Commission. (2025). *Cross-border learning mobility: Hungary*. Youth Wiki. <https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/chapters/hungary/65-cross-border-learning-mobility>

European Commission. (n.d.). *Digital education action plan (2021–2027): Actions*. European Education Area. <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/digital-education/actions>

Fawns, T. (2019). Postdigital education in design and practice. *Postdigital Science and Education*, 4(1), 134–145. <https://doi.org/10.1007/s42438-018-0021-8>

Haleem, A., Javaid, M., Qadri, M. A., & Suman, R. (2022). Understanding the role of digital technologies in education: A review. *Sustainable Operations and Computers*, 3, 275–285. <https://doi.org/10.1016/j.susoc.2022.05.004>

Knight, J. (2012). Student Mobility and Internationalization: Trends and Tribulations. *Research in Comparative and International Education*, 7(1), 20–33. <https://doi.org/10.2304/rcie.2012.7.1.20>

National Erasmus+ Office in Ukraine. (2021). *International dimension of Erasmus+ 2021–2027: Call for proposals and opportunities for partner countries* [Presentation]. https://erasmusplus.org.ua/wp-content/uploads/2022/03/erasmusplus_international_instn_2021_2027_call_UA_25.05_final.pdf

OECD. (2023). *Education at a glance 2023: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/e13bef63-en>

Souto-Otero, M. (2021). Validation of non-formal and informal learning in formal education: Covert and overt. *European Journal of Education*, 56(3), 365–379. <https://doi.org/10.1111/ejed.12464>

Voronina-Pryhodii, D., & Łokszyna, O. (2025). European integration: classification and legal status of children from ukraine in the eu in the context of migration and mobility. *Edukacja Zawodowa I Ustawiczna*, (10), 167–187. <https://doi.org/10.71358/ezu.2615>

Vuorikari, R., Kluzer, S., & Punie, Y. (2022). *DigComp 2.2: The digital competence framework for citizens: With new examples of knowledge, skills and attitudes*. Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2760/115376>